

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ОСВІТНЬОЇ ПАРАДИГМИ В УКРАЇНІ

ДВНЗ «Придніпровська академія будівництва та архітектури»

Сьогодні Україна переживає складні часи. Змінюється парадигма структурування як суспільства в цілому, так і освіти зокрема. Зрозуміло, що науково-технічний прогрес не в змозі вирішити суспільні проблеми, і дійсно найважливішою цінністю в сучасному світі є людина, яка здатна раціонально підходити до вирішення актуальних проблем людства. У процесі формування такої людини головна роль належить саме освіті, зокрема – вищій.

Мета роботи – проаналізувати основні парадигми освіти, а також визначити суть і складові сучасної парадигми української вищої школи.

Термін *«парадигма»* (від грец. *paradigma* – приклад, зразок) означає *строго наукову теорію, втілену в системі понять, які виражають найбільш суттєві риси дійсності* (це загальне філософське визначення).

В ході історичного розвитку суспільства та освіти як його найважливішого інституту склалися різні парадигми освіти, серед яких найбільш поширені такі:

1) *традиціоналістсько-консервативна* парадигма, основна складова якої – система витриманих часом знань, вмінь і навичок, що сприяють як індивідуальному розвитку, так і збереженню соціального порядку, що дозволяють забезпечити функціональну грамотність і соціалізацію студентів як пасивних об'єктів педагогічної діяльності;

2) *раціоналістична* (біхевіористична, поведінкова) парадигма із головним принципом освіти – регулювання зовнішніх умов процесу і реакції на нього студентів з метою набуття ними способів поведінки в різних умовах сучасного суспільства. Основними методами такого навчання виступають тренінг, тестовий контроль, індивідуальне навчання.

3) *феноменологічна* (гуманістична) розглядає педагога та студента як рівноправних суб'єктів освітнього процесу, оскільки в її основі – гуманістичний підхід до студента в контексті формування професійних і соціальних компетентностей як передумови творчої і особистої самореалізації. Саме ця концептуальна модель освіти утверджується в Україні.

4) *технократична парадигма*, в основі якої – репродуктивна діяльність студентів з метою засвоєння еталонних знань, необхідних для подальшого удосконалення практики. Певні елементи цієї парадигми

властиві, на жаль, і нашій системі інженерної освіти, яка спрямована переважно на професійну підготовку спеціаліста, а не на його особистісне формування [5].

5) *неінституціональна* парадигма орієнтована на організацію освіти поза традиційних соціальних інститутів, зокрема шкіл і вишів. Вона передбачає отримання освіти людиною за допомогою мережі Internet, в умовах так званих «відкритих шкіл», дистанційного навчання тощо. При наявності певних переваг такої освіти ця парадигма, разом з тим, позбавляє студента головної умови успішної освіти та особистісного розвитку – безпосереднього контакту з викладачем.

б) *навчання «через здійснення відкриттів»* (Джером Бруннер). Згідно з цією парадигмою, студенти повинні пізнавати світ, набувати знання через власні відкриття, що вимагають напруги всіх пізнавальних сил і одночасно плідно впливають на розвиток продуктивного мислення.

Розгляд сучасних парадигм освіти дозволяє зробити висновок про те, що сьогодні освіта для людини представляє собою не просто певну суму знань, умінь і навичок, але і психологічну готовність до безперервного їх накопичення, оновлення, переробки, іншими словами, до постійної самоосвіти, самовиховання, саморозвитку і вдосконалення особистості [5]. Але в умовах інноваційних змін різних сфер суспільного життя актуально, на думку сучасних дослідників, додати інноваційну складову до особистісно-орієнтованої гуманістичної парадигми, яка утверджується у національній вищій школі.

Вагомою складовою сучасної парадигми освіти є випереджаючий розвиток системи освіти. Найбільш важливою особливістю випереджальної освіти є фундаменталізація, яка повинна суттєво підвищити її якість, модернізувати зміст освіти, привести її у відповідність з новітніми досягненнями сучасної науки та культури [6].

Серед інших важливих елементів, які формують сучасну парадигму української вищої школи, слід назвати такі, як: 1) вироблення нової системи цінностей у молоді і нових відносин між викладачем і студентом; 2) формування такої мотивації навчання, яка орієнтована на актуалізацію власної системи цінностей; 3) подолання технократизму освіти; 4) забезпечення освітнього процесу новими методиками із гуманістичним спрямуванням; 5) орієнтація на цілісно-розумовий та морально-естетичний зміст навчання, привнесення в нього елементів духовної самотності та реальної самодіяльності [1; 2; 6].

Щодо становлення нової парадигми української вищої школи, значним кроком на цьому шляху стала поява стратегічного документа, – «Національної доктрини розвитку освіти», – який заклав підвалини нової парадигми освіти – орієнтації на новий тип гуманістично-інноваційної освіти, її конкурентності в європейському та світовому просторах [3].

Відповідно до Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року основними її завданнями є: 1) приведення мережі вищих навчальних закладів і системи управління вищою освітою у відповідність із потребами розвитку національної економіки та запитів ринку праці; 2) створення дослідницьких університетів, розширення автономії вищих навчальних закладів; 3) перегляд та затвердження нового переліку професій педагогічних і науково-педагогічних працівників; 4) залучення роботодавців до співпраці з вищими навчальними закладами, зокрема, до участі у розробленні стандартів вищої освіти, організації проходження практики студентами, вирішенні питань надання першого робочого місця випускникам; 4) подальше вдосконалення процедур і технологій зовнішнього незалежного оцінювання навчальних досягнень випускників; 5) переоснащення навчальної, науково-методичної та матеріально-технічної бази вищих навчальних закладів [4].

Отже, проблема сучасної парадигми української вищої школи потребує не тільки глибокого її осмислення широким загалом науково-педагогічних працівників, але й максимальної активізації суспільних зусиль задля її втілення в реалії вітчизняної вищої освіти з метою виходу останньої на світовий конкурентноспроможний рівень.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Андрущенко В. Вища освіта в пост-Болонському просторі / В. Андрущенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum%20/PhilEdu/2005_2/2005_02_0005.pdf
2. Згуровський М.З. Болонський процес: головні принципи та шляхи структурного реформування вищої освіти України [Текст] / М.З. Згуровський. – К.: НТУУ «КПІ», 2006. – 544 с.
3. Мельник Н. І. Гуманістична парадигма освіти як умова ефективної організації інклюзивної освіти в Україні / Н. І. Мельник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.psyh.kiev.ua/>
4. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>
5. Основы педагогики высшей школы / Л. Л. ТОВАЖНЯНСКИЙ, О.Г. Романовський, В.В. Бондаренко, О.С. Пономарьов, З.О. Черваньова. – Харків: НТУ «ХПІ», 2005. – 600 с. – Рос. мовою. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://buklib.net/books/36624/>
6. Сподін Л. А. Нова освітня парадигма у філософському дискурсі / Л.А. Сподін [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2012_66/Gileya66/F46_doc.pdf